

Др Александар Ђорђевић,*
Доцент Правног факултета,
Универзитет у Нишу

ОРИГИНАЛНИ НАУЧНИ ЧЛАНАК
doi:10.5937/zrgpfni1776549D

UDK: 347(497.11)“13“
Рад примљен: 01.10.2017.
Рад прихваћен: 30.11.2017.

РЕЦЕПЦИЈА ГРЧКО-РИМСКОГ (ВИЗАНТИЈСКОГ) ПРИВАТНОГ ПРАВА У ДУШАНОВОМ ЗАКОНОДАВСТВУ

Апстракт: У раду аутор анализира развој приватног права у средњовековној Србији у време владавине цара Душана. Аутор посебно подвлачи огроман утицај развијеног византијског приватног права на српски средњовековни правни систем, превођењем византијских правних извора и састављањем посебних компилација српског права. Душаново законодавство чине Душанов законик, Синтагма Матије Властара и тзв. Закон цара Јустинијана. Душанов законик не садржи много норми приватног права. Синтагма је оригинални византијски правни зборник који је наредбом цара Душана преведен на старосрпски и у њој су заступљене све гране римског приватног права. Закон Јустинијана представља српску компилацију византијских правних текстова и у највећој мери садржи одредбе приватног права. Развој српске државе за време великих освајања цара Душана, условио је и потребу за новом кодификацијом права, а посебно приватног права која је отпочела још доношењем Законоправила Светога Саве. Властарева Синтагма садржи читав систем развијеног римско-византијског приватног права и као најобимнији правни документ заузима централно место у раду аутора.

Кључне речи: приватно право, Душаново законодавство, рецепција римског права, историја српског средњовековног права, византијски правни текстови, Синтагма Матије Властара, Законоправило (Номоканон).

* djole@prafak.ni.ac.rs

Средњовековно приватно српско право није довољно истраживано и проучавано у правноисторијској литератури. Неопходно је посебну пажњу посветити овој важној грани права, будући да постоје правноисторијски документи који садрже читав систем приватног права који је рецепцијом преузет из различитих византијских извора. Приватно право средњовековне Србије веома је развијено и сведочи о високом степену свести њених државника, као и о развоју друштвених, економских, привредних и правних односа ове државе који је и захтевао доношење таквих прописа.

Још почетком XX века, наш угледни научник, правни историчар и филолог, Стојан Новаковић, тачно је запазио: «У нас се мало водило рачуна да је сав наш историјски живот протекао у класичној домовини римскога права и да смо, што се тиче правних идеја, једнако живели под утицајем и управо под господовањем римскога права» (Новаковић, 1906: 1). Заиста, простори које су населили Срби били су саставни део Римске империје, а после пропасти Западног римског царства, дошли су под власт Источног римског царства (Византије) и остали у њеној културној орбити све до пада Цариграда 1453. године. На основу ове мисли Новаковића, Александар Соловјев, такође врстан правни историчар, закључује да осим рецепције византијског права у средњовековној Србији постоји и традиција римскога права на просторима Балканског полуострва још од времена Октавијана Августа (Соловјев, 1998: 371–372). Традиција важења римскога права у великој мери ће олакшати потоњу рецепцију византијског права у српској средњовековној држави, будући да су поједини правни институти били чврсто утемељени у свести и у пракси становника ових простора. То се посебно односи на приватноправне установе римскога права.

Рецепција византијског права у средњовековној Србији има своје дубоке корене у Савином Законоправилу¹. Први писани законик средњовековне Србије јесте Законоправило (Номоканон) Светога Саве. Овај обиман документ донет је 1219. године, после добијања аутокефалности Српске православне цркве. Поред многобројних византијских канонских и других прописа, садржи и Прохирон (*προχαιρος νομος*), преведен на старосрпски

1 Савино Законоправило (Номоканон) први је писани српски законик. Реч номоканон је кованица старогрчког порекла, од речи номос (*νομος*) – закон и речи канон – црквено правило. Номоканони представљају мешовите збирке световног и црквеног права. Настали су у Византији, а Свети Сава је, по угледу на византијско право, сачинио номоканон за српску употребу, назвавши га Законоправило. Садржи 64 главе (6 уводних) на око 800 листова. О Законоправилу постоји обимна литература, а посебно се у раду на његовом објављивању и превођењу на модеран српски језик истакао наш научник Миодраг М. Петровић. Видети: Петровић М. (2004), *Законоправило Светога Саве на српскословенском и српском језику I*, Манастир Жича 2004.

језик. Свети Сава овај правни зборник у Законоправилу назива Градски закон.²

Под термином Душаново законодавство³ подразумева се троделни кодекс права донет на државним саборима 1349. и 1354. Чине га Душанов законик, Скраћена Синтагма и Јустинијанов закон. Душанов законик садржи претежно јавноправне одредбе, и веома мало норми приватног права. Синтагма Матије Властара⁴, византијски правни зборник из прве половине XIV века, преведен је на српскословенски језик за време Душанове владавине. Убрзо је наређено и њено скраћивање, тако да је са око 300 чланова она сведена на једну трећину. Тако је настала Скраћена Синтагма коју проналасимо у многим преписима Душановог законика који су дошли до нашег времена. Трећи део Душановог законодавства представља Закон цара

2 Прохирон (*προχαιρος νομος*) је византијски закон у 40 глава донет за време цара Василија I, оснивача македонске династије, у периоду 870–879. године. Важан је правни зборник грађанског, кривичног и црквеног права. За српско средњовековно право има велики значај, будући да је преведен на српскословенски језик у оквиру Законоправила, под називом Градски закон (Острогорски, 1998: 235–236). Градски закон је добар превод на српскословенски језик грчког Прохирана. Подељен је на 40 грана, а свака грана на одређен број глава (Петровић, 2013: 253).

3 Душаново законодавство је израз који се у правноисторијској науци користи за означавање не само Душановог законика, већ и византијских правних компилација Синтагме Матије Властара и тзв. Закона цара Јустинијана, преведених и сачињених по наредби цара Душана. Међу првима је на ову чињеницу указао и наш познати правни историчар Александар Соловјев у својој расправи објављеној давне 1928. године. Видети: Соловјев, А. (1928), *Законодавство Стефана Душана, цара Срба и Грка*, Скопље 1928. Ово издање је поново штампано и 1998. године у едицији *Класици југословенског права*.

4 Синтагма Матије Властара је византијски правни зборник настао 1335. године као дело светогорског монаха. Назива се и Алфавитна Синтагма, будући да свака глава почиње словом из старогрчког алфавита. Има 24 главе, преко 300 чланова и важан је кодификаторски подвиг византијских законодаваца у XIV веку. На старосрпски језик преведена је за време владавине цара Душана, а њено скраћивање познато је као посебна српска правна компилација под називом Скраћена Синтагма (нешто мање од сто чланова). Прво издање српскословенског превода Властареве Синтагме објавио је наш познати научник Стојан Новаковић сада већ давне 1907. године. Видети: Новаковић С. (1907), *Матије Властара Синтагмат*, Београд: Задужбина Илије Коларца. После више од једног века, Српска академија наука и уметности издала је превод Синтагме на савремени српски језик. Реч је о преводу Татјане Суботин Голубовић. Видети: Суботин Голубовић, Т. (2013), *Матија Властар, Синтагма*, Београд: Српска академија наука и уметности. У овом раду приликом цитирања појединих одредаба из Синтагме, биће коришћен овај превод Татјане Суботин Голубовић, будући да је први превод са старосрпског на савремени српски језик.

Јустинијана⁵, особена српска правна компилација заснована на преводу неколико византијских правних текстова.

Римско право је, дакле, у Србију стизало из Византије, прихватањем три византијске правне збирке: Законоправила, Синтагме Матије Властара и тзв. "Јустинијановог закона". Та рецепција је имала своје специфичности, јер је долазила посредним путем. Српски правници нису читали оригиналне латинске списе, већ византијске (грчке) прераде римског права. Због тога се понекад смисао римских правних установа мењао, услед разлика између римске и византијске правне терминологије (Шаркић, 2009: 2–3). Овоме треба додати и сам Душанов законик као пример рецепције византијског права, без обзира што је претежно јавноправне и кривичноправне садржине. Никола Радојичић одавно је доказао да су многи чланови преузети из византијског законодавства – из Прохирона, Василика, Епанагоге и других правних зборника. (Радојичић, 1951: 64–74)

Питање Душановог законодавства, дакле, представља питање односа српског и византијског права. Формални утицај римско-византијског права на српско почиње још од доношења Савиног Законоправила. Примањем хришћанства из Источног римског царства и ступањем Законоправила на правну снагу, постављени су темељи рецепције византијске културе у средњовековној Србији. Тај процес трајао је непрекидно, а најинтензивнији био је за време владавине цара Душана. У том смислу треба и посматрати Душаново законодавство, као логичан и природан наставак пута рецепције грчко-римског (византијског) права у Србији, започетог још почетком XIII века.

Посебно питање представља место Скраћене Синтагме у оквиру Душановог законодавства. Прегледом старијих преписа Душановог законодавства види се да је редослед правних извора увек исти: најпре иде Скраћена Синтагма, потом следи Законик Јустинијанов, а на крају Душанов законик. Ту посебну везу ова три правна зборника на основу неколико хипотеза, први је доказао А. Соловјев. Он тврди да се у садржају Скраћене Синтагме на крају текста увек налази реченица "да оно што се не налази у Синтагми, треба тражити у Душановом и Јустинијановом законнику". Затим, исти аутор уочава у Раковачком препису Душановог законодавства запис да је Скраћена Синтагма "састављена и утврђена царем Душаном". Тај запис, у нешто измењеном облику, поновљен је и у Хиландарском препису. По тек-

5 Јустинијанов закон представља посебну компилацију различитих византијских (грчких) текстова преведених на српскословенски језик. Основни извори овог правног зборника су Земљораднички закон, Еклога Лава III, Прохирон Василија Македонца, Василике (царске књиге) Лава VI Мудрог, новеле византијских царева и друге византијске правне збирке (Марковић, 2007: 32).

сту наслова Скраћене Синтагме једног преписа, Соловјев износи претпоставку да је Скраћена Синтагма настала ради практичних потреба царских судова – да би се судије лакше сналазиле приликом примене права. Најзад, на основу анализе текста једне повеље цара Душана, из формулације “обновисмо и састависмо и узаконисмо свака правила светих и божанствених црква”, исти истраживач извучи закључак да је реч о Скраћеној Синтагми. У саставу државног Сабора који је донео Душаново законодавство, проналазимо и “калуђере и властелу грчку”, што упућује на закључак да је њихово присуство било неопходно управо због потврде византијских закона (Соловјев, 1998: 363–367). Скраћена Синтагма настала је, дакле, по наредби цара Душана и у веома је тесној вези са Душановим закоником и Закоником Јустинијана. Сва три правна зборника треба посматрати као целину, као један сложен организам српског и византијског права.

Постоји у литератури и мишљење да је превод целе Властареве Синтагме на српкословенски језик уследио веома брзо по њеном доношењу. Потпуна Синтагма није као таква ушла у Душаново законодавство, већ је изражавала ставове оних византофилских кругова који су се противили проглашењу српског царства и Патријаршије. Синтагма није признавала српску и бугарску аутокефалију и одрицала је право осталим народима на уздизање државног ранга на степен царства. Само се Скраћена Синтагма сматра делом српског законодавства. Потпуна Синтагма сачувала се у мало преписа и вероватно је употребљавана искључиво у црквеној средини. Скраћена Синтагма, очишћена од византофилских правних и црквених норми, била је очигледно погоднија за примену пред световним судовима. Савино Законоправило садржало је оне прописе који су били неопходни цркви, тако да је Скраћена Синтагма била намењена искључиво световним судијама Душанове државе (Богдановић, 1981: 558–560).

Душанов законик има веома мало чланова из области приватног права. Међутим, у другим деловима Душановог законодавства, у Скраћеној Синтагми и Закоником Јустинијана, приватно право заузима доста места. Постоји неколико посебних глава приватног права које садржи Властарева Синтагма: о куповини и продаји, зајму и залогу, поклонима, остави, закупу и најму. Јустинијанов закон садржи одредбе о купопродаји сељачког имања и правне прече куповине.

Уговору о купопродаји посвећена је глава 4 у оквиру слова А Властареве Синтагме. Она носи и поднаслов Градски закони. Уз дефиницију уговора о купопродаји, садржи и правила закључења, део о капари, купопродају непокретности и покретних ствари, купопродају коју закључују малолетници, као и купопродају на кредит трговаца. Грађа овог дела Синтагме

преузета је из Прохирона и Василика и у основи представља реципирано римско право које је преведено на српскословенски језик. Занимљиво је да је на старословенском језику задржан оригинални старогрчки назив за капару, "аравуна" (аравуна), на грчком $\alpha\rho\rho\alpha\beta\omega\nu\omicron\varsigma$. Отуда је у српском средњовековном праву присутан термин за капару "раона", "равна", "аравуна", "рамна" и слично (Соловјев, 1998: 418–419). Одредбе Властареве Синтагме о купопродаји у потпуности је преузела Скраћена Синтагма, тако да су се сматрале званичним законодавством Душанове државе.

На почетку поменуте главе Синтагме, купопродаја је дефинисана као сагласност обе уговорне стране о цени. Уговор се сматра закљученим када купац плати цену, а продавац преда ствар коју продаје. У погледу капаре, Синтагма прописује да уколико купац раскине уговор, она остаје продавцу, док уколико продавац раскида уговор о купопродаји, мора да преда двоструку вредност капаре коју је узео (Суботин Голубовић, 2013: 54).

Властарева Синтагма веома мало пажње посвећује купопродаји непокретности. Јустинијанов закон је допуњује у члановима 8–12, будући да у овим одредбама прописује услове купопродаје женине имовине и права прече куповине приликом купопродаје непокретности. Члан 8 Јустинијановог закона из Јустинијанове кодификације преузима древну римску правну установу *lesio enormis* (раскид уговора на захтев купца уколико није плаћена бар половина уговорене цене). Чланови 10 и 11 прописују право прече куповине суседа, вероватно према новели Романа Лакапина (Марковић, 2007: 38).

Новеле Романа Лакапина из 922. и 934. године утврђују право првенства суседа при куповини сељачких имања. По тексту новеле из 922. године, установљено је пет категорија сељака суседа који имају првенство у случају купопродаје земљишних поседа на селу. Тек ако би ових пет категорија суседа одбило да купи posed, земља је могла бити понуђена другим лицима. Друга новела из 934. године прогласила је неважећим све дарове, наследства и анулирала све куповине оних земљишта за која је плаћено мање од половине "правичне цене" (Острогорски, 1998: 263–264). Обе новеле византијског цара имале су за циљ спречавање феудализације, куповину сељачких имања испод правичних цена и заустављање процеса стварања категорије зависних сељака. Византија је штитећи неприкосновену приватну земљу слободних сељака, штитила и свој дуго изграђивани систем.

Јустинијанов закон допуњује празнине које очигледно постоје у Скраћеној Синтагми. Властарева синтагма није много пажње посветила заштити приватне својине, те су српски компилатори преузимали одредбе из ранијег византијског права, прилагођавајући их приликама на српском селу. Члан

10 Јустинијановог закона забрањује продају ствари “туђем човеку”, него ограничава избор купца на становнике истог села, док члан 11 продају сеоске непокретности (њиве, винограда или млина) условљава претходном објавом “ближику и општинику”, утврђујући тако право прече куповине међу рођацима и суседима (Марковић, 2007: 66). Интересантно је да ове норме нису превод ниједног византијског текста, већ представљају самосталну компилацију. Право прече куповине преузето је као установа из византијског права, али прилагођено аграрним односима на српском селу (Соловјев, 1998: 420–421). Ове одредбе значајне су и као пример рецепције римско-византијског права са прилагођавањима и изменама у духу аграрних односа у Душановој држави. Оне показују и креативност и висок ниво познавања византијских прописа редактора и компилатора Јустинијановог закона, као и њихову способност да модификацијом у духу словенског и српског права преузму правну норму из много развијенијег правног система. Јустинијанов закон, такође, овде се јавља као допуна Скраћене Синтагме чиме се доказује трипартитност и комплементарност Душановог законодавства.

Одредбе о поклону веома су заступљене у византијском праву. Еклога, Прохирон и Епанагога посвећују овом уговору доста пажње. Синтагма Матије Властара у оквиру слова Д, у глави 12, прописује правила закључења и опозива уговора о поклону. Редактори Скраћене Синтагме у потпуности су преузели ову главу из Властареве Синтагме. Ни малолетник ни лице са психичким недостацима (“безуман”) нису могли да буду дародавци. Нерасмеран дар учињен деци или другим лицима морао је да се приликом поделе наслеђа узме у обзир ако би било угрожено право на нужни део. Уговор о поклону могао се раскинути због незахвалности поклонопримца (Суботин Голубовић, 2013: 182).

Све ове одредбе о поклону Србима су биле познате из Градског закона, тј. из светосавског превода Прохирона као саставног дела Законоправила. Многобројне повеље о даривању непокретности манастирима, црквама и властели веома су присутне и у византијском и у српском средњовековном праву. Најчешћи израз у даровницама српског права јесте: “за душу под црков подписати, у прикију дати, продати, харисати, заменити, куде им хотеније обратити” (Соловјев, 1998: 424). Израз “за душу одати” помиње се и у члану 40 Душановог законика (Новаковић, 1898: 171). Њиме се означавало даривање цркве ради помена душе, док је израз “харисати” значио поклонити приватном лицу из љубави, посебно у правним пословима *inter vivos* (Соловјев, 1998: 424–425).

Уговор о остави веома је чест правни посао у средњем веку. Познају га и византијско и српско право. Властарева Синтагма у глави 6 у оквиру слова П предвиђа оставу под старословенским називом покладђ (поклад). Одредба о уговору о остави преузета је из Прохирона (Суботин Голубовић, 2013: 311). Од 15 одредаба садржаних у Прохирону (Градском закону), Синтагма преузима само две – дефиницију поклада и норму о одговорности за изгубљену оставу услед напада разбојника, преваре и небриге. Редактори Скраћене Синтагме у потпуности су преузели ову главу потпуне Синтагме, те се она сматра саставним делом Душановог законодавства. Термин “поклад”, “поклажа” је старословенског порекла и среће се и у древноруском праву.⁶

Члан 125 Душановог законика предвиђа један нарочити случај одговорности гостионичара (стањанина) за ствари које му је предао путник. Њиме је забрањена “приселица” у градовима властели, државним чиновницима и службеницима, тј. феудална обавеза градског становништва према највишем слоју. Сваки посетилац који је намеравао дуже боравити у граду, морао је ићи “стањанину”, тј. гостионичару, предавао му је коња и све ствари за које је гостионичар одговарао (Новаковић, 1898: 222).

Средњовековно српско и византијско право нису правили разлику између закупа и најма. Још у доба Светог Саве постоји израз на9мђ, који је српскословенски превод грчког израза $\mu\sigma\theta\omega\varsigma$ (на латинском *locatio*) (Соловјев, 1998: 429). Матија Властар преузео је одредбе о закупу и најму из Прохирона. У Синтагми оне се налазе у оквиру слова М, у глави 12. У првој одредби прописани су услови за закуп њиве, закупнину и одговорности закупца уколико би напустио закуп њиве пре истека уговора. Затим следе норме о закупу коња и одговорности закупца услед његове кривице за оштећење закупљене ствари. На крају је пропис који забрањује закуподавцу да без пристанка закупца може да раскине уговор, док купац уредно плаћа закупнину, па чак иако неко друго лице нуди већи износ закупнине (Суботин Голубовић, 2013: 287).⁷

Властарева Синтагма садржи многобројне одредбе уговора о зајму и залого, који се у средњовековном праву готово увек проналази уз зајам. Синтагма своју грађу о зајму и залогу црпе из Еклоге, Прохирона и Василика. Она

6 “Поклажаи” – ствари поверене на чување, израз заступљен у Руској правди. Карактеристично да се термин у истом значењу одржао и у првој половини XV века, о чему сведоче текстови две уговорне повеље кнежева Јурија Димитријевича и Василија Васиљевича из 1433. и 1435. године (Сразневский, 1902: 1104–1105).

7 У преводу са старословенског на савремени српски језик погрешно су употребљени термини најмодавац и унајмиатељ, уместо закуподавац и купац, са аспекта савременог права.

је смештена у оквиру слова Д, у глави 2. Глава носи наслов *О зајмодавцима и зајму и залогама* и углавном регулише права жене поводом мираза, његовог залагања, као и залога уопште (Суботин Голубовић, 2013: 155–156). Интересантно је да ни у Душанов законик, ни у Скраћену Синтагму ни у Јустинијанов закон нису ушле одредбе о каматама (интересу). Познато је да су многи византијски законици забрањивали узимање камате, али да су их поједини византијски цареви допуштали својим новелама. Потпуна Синтагма само у два случаја помиње камату, у српскословенском преводу она је означена као лихвѣ (лихва). Тај израз познат је у српском средњовековном праву, али Скраћена Синтагма не садржи ниједан пропис о камати (Соловјев, 1998: 434–435). Јустинијанов закон садржи само две одредбе о залогу поводом зајма у члановима 26 и 27. Оне су преузете из Земљорадничког закона и говоре о забрани залогопримцу да тражи од дужника откуп залог пре рока и одговорности залогопримца за изгубљену залогу (Марковић, 2007: 69).

Закључак

Ромејско царство имало је јак утицај на суседе, а посебно на хришћанске народе. Висок углед византијске културе, њена државна организација и развијен правни систем, богати градови, византијска црква – код владајућих кругова средњовековних словенских држава представљали су један идеал који је требало следити.

Душаново законодавство представља један од начина утицаја византијске културе на српску средњовековну државу и право, као и жељу српских владајућих кругова на челу са владаром да преузму део византијског богатог културног наслеђа. Душанов законик, Синтагма и Закон Јустинијана дело су српских редактора и своје ослонце имају у византијским правним изворима. Приватно право које се у Србији тога доба развијало услед напретка економских и друштвених односа, свој узор пронашло је у римско-византијском грађанском праву.

Свака рецепција страног права уз његову модификацију била је чешћа пракса у историјској пракси као тип рецепције у односу на дословну рецепцију права. За правне историчаре она представља велики истраживачки изазов. Проблем са којим се сусрећу истраживачи је примена реципираног права. Нема много података који су доспели до нашег времена на који начин се у пракси, пред судовима Душанове државе, примењивало право преузето из византијског законодавства. Остаје историјска чињеница да је српска средњовековна држава имала веома модерне и напредне законике тога доба због огромног утицаја византијског права, али и жал што нема

много доказа о практичној примени тих прописа. Рецепција приватног римско-византијског права доказује тежње српских владара и учених људи да буду део цивилизованог света, али правна историја ипак не може у потпуности сагледати практичан значај рецепције приватног права у средњовековној Србији.

Литература

Богдановић, Д. (1981), *Душаново законодавство, Историја српског народа 1*, Београд: Српска књижевна задруга.

Марковић, Б. (2007), *Јустинијанов закон*, Београд: Српска академија наука и уметности.

Новаковић, С. (1906), *Средњовековна држава и римско право, Архив за друштвена и правна истраживања*, Београд.

Новаковић, С. (1898), *Законик Стефана Душана*, Београд: Задужбина Илије Коларца.

Новаковић, С. (1907), *Матије Властара Синтагмат*, Београд: Задужбина Илије Коларца.

Острогорски, Г. (1998), *Историја Византије*, Београд: Народна књига – Алфа.

Петровић, М. (2004), *Законоправило светог Саве на српскословенском и српском језику I*, Жича: Манастир Жича.

Петровић, М. (2013), *Неколике особености "Градског закона" у Законоправилу Светог Саве, Црквенограђански значај Законоправила Светог Саве*, Београд: Миодраг Петровић, 253–265.

Радојичић, Н. (1951), *Душанов законик и византијско право, Зборник у част шесте годишњице Законика цара Душана*, Београд: Српска академија наука.

Соловјев, А. (1998), *Законодавство Стефана Душана, цара Срба и Грка*, Београд: Класици југословенског права.

Суботин Голубовић, Т. (2013) *Матија Властар, Синтагма*, Београд: Српска академија наука и уметности.

Сразневский, И. И. (1902), *Материалы для словаря древне-русского языка по письменнымъ памятникамъ, Том 2*, Санктпетербургъ: ИАН.

Шаркић, С. (2009), *Рецепција грчко-римског (византијског) права у Србији, Средњовековно право у Срба у огледалу историјских извора*, 1–7.

Aleksandar Đorđević, LL.D.

Assistant Professor,

Faculty of Law, University of Niš

**THE RECEPTION OF GRECO-ROMAN (BYZANTINE)
PRIVATE LAW IN TSAR DUŠAN'S LEGISLATION**

Summary

In this paper, the author analyses the development of private law in medieval Serbia during the reign of Tsar Dušan. The author underlines the huge influence of formerly developed Byzantine law on the Serbian medieval legal system, which is embodied in translation of the Byzantine legal sources and compiling subject-specific collections of Serbian law. Tsar Dušan's legislation includes Dušan's Code, Matija Vlastar's Syntagm and the so-called Emperor Justinian's Act. Dušan's Code does not contain many private law norms. The Syntagm is the original Byzantine legal collection, which was translated into old Serbian language upon the authority of a decree issued by Tsar Dušan; it contains legal provisions pertaining to all branches of Roman private law. Justinian's Act is the Serbian compilation of the Byzantine legal texts; it mainly includes private law provisions. The development of the Serbian state during the reign and great conquest campaigns of Tsar Dušan imposed the need for a new codification of law, especially in the area of private law, which was initiated by enacting Saint Sava's Nomocanon (Zakonopravilo – Book of Legal Rules). Matija Vlastar's Syntagm contains the entire system of developed Roman-Byzantine private law. As the most comprehensive of the aforesaid legal document, it is the focal point of the author's discussion in this paper.

Keywords: private law, Dušan's legislation, reception of Roman law, history of Serbian Medieval law, Byzantine legal texts, Matija Vlastar's Syntagm, St. Sava's Nomocanon.